

Tésits Róbert – Alpek B. Levente:

A közfoglalkoztatásban részt vevők esélyei és preferenciái

– A közfoglalkoztatás eltérő területi lehetőségei Magyarországon (3.)¹

(Kivonat)

A kutatás a közfoglalkoztatottak szemszögéből vizsgálta a program belső megítélését, továbbá a résztvevők kompetenciáit, mobilitási készségét és preferenciáit.

A vizsgált terület a 33 leghátrányosabb helyzetű (továbbiakban: LHH) kistérség összesen 715 települése volt. A vizsgálat során kérdőíveket küldtek ki valamennyi érintett település közfoglalkoztatottjai számára. A kérdőívet az összes település megkapta, értékelhető válasz 503 településről, összesen 983 közfoglalkoztatott-tól érkezett².

A közfoglalkoztatottak számára összeállított 55 kérdést tartalmazó kérdőív a programok előnyeit és hátrányait vizsgálta, valamint feltárta a résztvevők munkavállalási hajlandóságát és munkaerő-piaci kilátásait.

A vizsgálatban részt vevő közfoglalkoztatottak 90%-a tartósan munkanélküli, több mint négyötödük egy évnél régebben keres állást (több mint felük két évnél hosszabb ideje álláskereső). Többségük a negyven év feletti kategóriába tartozik, átlagéletkoruk 39,8 év. A vizsgált személyek kétharmada párkapcsolatban, vagy házasságban él, 60%-uknak van 18 év alatti gyermeke. Több mint egyharmaduk csak általános iskolai végzettséggel rendelkezik, mindössze öt százalékuk diplomás. Kompetenciáik elmaradnak attól a szinttől, amely munkaerő-piaci esélyeiket számottevően növelhetné (gyenge számítástechnikai és az idegennyelv-ismeret). A legjelentősebb hiányosságokkal az általános iskolai végzettséggel rendelkezők jellemezhetők. Munkatapasztalattal 90%-uk rendelkezik, azonban köztük kevés a fiatal, vagy a pályakezdő, e csoport átlagéletkora meghaladja a harminc évet.

A program megítélése bizonyos szempontból attól is függ, hogy a közfoglalkoztatott melyik pillérben vesz részt, hiszen ez utal a munkavégzés időszakosságára, szezonálisára, illetve a képzési lehetőségekre, tartalmára. A megkérdezettek fele a mezőgazdasági pillérben végzett munkát, bár jócskán lemaradva, de ezt követte a téli közfoglalkoztatás. A sort megközelítőleg 10-10%-os részvételi aránnyal a földutak karbantartása, a belvív-elvezetési, a helyi sajtosságokra épülő, illetve a megújuló energia előállításához kapcsolódó munkák zárták.

---

¹ Szociálpedagógia (2014): Nemzetközi Szaklektorált Folyóirat 2:(1-2) pp. 110-115.

² A válaszolók köre nem tekinthető reprezentatívnak a vizsgált településeken dolgozó közfoglalkoztatottak populációjára nézve. A minta főbb jellemzők szerinti arányai ugyanis jelentős különbségeket mutatnak az adminisztratív - a programokban résztvevők teljes körére vonatkozó - adatokhoz képest.

Az LHH-térségekben a közfoglalkoztatási programban résztvevők kétharmada nehezen jön ki a közfoglalkoztatási bérből, gyakran halasztják el közüzemi számlabefizetéseiket, sőt, több mint harminc százalékuknak a mindennapi megélhetés is gondot okoz. Jövedelemkiegészítésre mindössze egyötödüknek van lehetősége, amely döntően mező- vagy erdőgazdasági, esetleg építőipari, többnyire hétvégén megvalósítható alkalmi munkából származik.

Függetlenül a korábbi elhelyezkedési sikerektől, kétharmaduk úgy látja, végzettsége nem piacképes, vagy szakmája a munkaerőpiacon nem keresett. A tartós munkanélküliségük további oka a korlátozott munkalehetőség mellett a városba bejárás költségei és a közlekedésszervezésből adódó nehézségek. A munkára való hajlandóságot mutatja, hogy 83%-uk további segítséget is igénybe venne az elhelyezkedés sikere érdekében. A legnépszerűbb képzési támogatás mellett az álláskeresési technikák és az önéletrajzírás elsajátítására, az állásinterjúra való felkészítésre és különböző személyiségfejlesztő, önismereti tréningekre lenne a legnagyobb szükség. A program lejártát követően a megkérdezettek 95%-a teljes munkaidős foglalkoztatásban reménykedik, míg öt százalékuk alkalmi munkákat is szívesen vállalna. A részmunkaidős foglalkoztatást senki nem jelölte, az időarányosan csökkentett bér, a fajlagosan magas útiköltségek, a gyermekelhelyezés nehézségei stb. a foglalkoztatási forma ellen szólnak. A vizsgálatban résztvevők több mint fele a kötött bérezést választaná. A teljesítménybér mindössze 17%-ot kapott.

A mobilitási hajlandóságot vizsgálva kiderült, hogy 58%-uk legnagyobb eséllyel lakóhelyüktől 30 kilométernél messzebb fekvő településen, szinte kizárólag nagyvárosban tudna munkát találni. A helyi, illetve kistérségi munkaerőpiacon történő elhelyezkedésben mindössze egyharmaduk reménykedik, míg a megkérdezettek tizede egyáltalán nem bízik abban, hogy belátható időn belül bárhol is el tudna helyezkedni. Mobilitási képességüket alapvetően meghatározzák azok a közlekedési eszközök, amelyek napi szinten rendelkezésükre állnak. A megkérdezettek mindössze egynegyede rendelkezik személygépkocsival. Az autóbusz igénybevétele szintén reális lehetőség lehet a többség számára. Míg a kis távolságra történő ingázást viszonylag sokan, addig a bentlakást már csak a megkérdezettek egynegyede vállalná, elsősorban alacsony iskolai végzettségű férfiak, továbbá egyedülálló, vagy párkapcsolatban élő, de mindenképpen gyermektelen fiatal nők.

Bár a programban résztvevők kétharmada egyértelműen érzel versenyhelyzetet a közfoglalkoztatotti állásokért, kiszolgáltatottságuk növekedéséről mégsem beszélnek. Háromnegyedük úgy véli, sorsa irányítása feletti kontroll növekedett a program megkezdése óta, amely a javuló életminőségnek, illetve a munkatársakkal való összefogás, együttműködés biztonságérzet-növelő hatásának tudható be. Az az egyharmad, aki a kiszolgáltatottság növe-

kedéséről számolt be, úgy érezte, hiányzik a társadalmi, munkaadói megbecsülés, a munkának nincs semmilyen presztízse, és többirányú megfelelés kényszerét éli meg.

A program nyújtotta reintegrációs lehetőségek szempontjából a foglalkoztatottak meglehetősen pesszimiztán nyilatkoztak. 89%-uk valószínűsítette, hogy a program lejártával munkanélkülivé válnak, vagy újra csatlakoznak a programhoz. Kevesebb, mint egytizedük gondolta csak, hogy a képzési elem, illetve a munkavégzés segíti a primer munkaerő-piaci elhelyezkedést. Amennyiben a kérdés a jövőképre vonatkozott, a vizsgálatba bevontak több mint négyötöde helyzetét hosszú távon is kilátástalannak ítélte, nem látva esélyt a munkanélküli státuszából való kitörésre. 10%-os azoknak a tábora, akik úgy vélik, a lakóhelyük szerinti településen lesz esélyük munkát találni a későbbiekben. Ők elsősorban érettségivel, vagy piacképesebb szakközépiskolai végzettséggel rendelkeznek. Azok, akik a jövőben – távol lakóhelyüktől – tanulni szándékoznak, a fiatalabb, egyben legmagasabb, felsőfokú végzettséggel rendelkezők közül kerülnek ki. A megkérdezettek közel kétharmada a munka mellett képzési programban is részt vesz. Ez elsősorban háztáji növénytermesztési és tartósítási képzés, azonban építéshez és személyi szolgáltatásokhoz, házi gondozáshoz kapcsolódó képzésekre is van példa. Akik azt a választ adták, hogy nem vesznek részt képzési programban, ők a földutak karbantartásához, a belvív-elvezetéshez, a megújuló energia előállításához kapcsolódó pillérek valamelyikében dolgoztak.

Az egyik leghomogénebb vélemény a bérek színvonalával kapcsolatban alakult ki. A jelenlegi közfoglalkoztatási bért a megkérdezettek több mint háromnegyede nagyon kevésnek tartja, mindössze egyötödük gondolja még elfogadható mértékűnek. A bér kiegészítésére csökkennek a lehetőségek, a program mellett nem tudnak munkát vállalni. Azt azonban egyértelmű előnyként értékelik, hogy a közfoglalkoztatási bér magasabb, mint a segély, így életkörülményeik javulnak, a megélhetéshez átmeneti segítséget, biztos havi jövedelmet nyújt. A megkérdezettek valamivel több, mint fele azt állítja, aktívabban keres munkát a programban való részvétel óta. A kutatás szerint az álláskeresési aktivitás növekedésére a társadalmi kapcsolatok élénkülése, a kapcsolati tőke hasznosítása lehet hatással, ugyanakkor a kevesebb napközbeni szabadidő nehezítheti az állásinterjúra járást.